

Avrupa Birliği'ne Üye ve Aday Ülkelerde AB Karşıtı Sol Muhalefet: Sorunlar ve Olanaklar

İlhami ALKAN*

Giriş

Avrupa Birliği'ne (AB) desteğin %70'lerde olduğu söylenen bir ülkede, yalnızca AB'ye muhalefet üzerine değil, üstelik AB'ye *sol* muhalefet üzerine düşünmek ve tartışmak, neredeyse marjinal bir uğraş alanı olarak algılanma riskini taşımaktadır. 'Marjinallik' algılamasındaki temel nedenin, üye ve aday ülkelerdeki devlet ve egemen sınıflarla bütünleşmiş (Dileyen bunu kısaca 'kapitalist sistem' olarak da okuyabilir!) ve söz konusu ülkelerde ana gövdeyi oluşturan siyasi partilerin (*mainstream parties*),¹ AB karşıtı eğilim, hareket ve partileri bir tür fanatizm ve dogmacılıkla ve gerçekçi olmamakla suçlamaları; AB karşıtlığının kitlelerde hanideyse toplumsal/ siyasal meşruiyet sınırlarının dışında algılanması için yine sistemin en önemli ideolojik araçlarından olan medyanın temel araç olarak kullanıldığı bir tür seferberlik yürütmeleri olduğu söylenebilir.

(*) Kent Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde (Canterbury/İngiltere) uluslararası kamu hukuku alanında araştırmacı ve Sol Meclis üyesi. ilhami.alkan@btopenworld.com

¹ Kimi yazarlar, sivil toplumla siyasal sistem ve devlet arasında aracılık işlevini bile yitirecek düzeyde siyasal sistemle bütünleşmiş siyasi partileri "cartel party" olarak da adlandırmaktalar. Örneğin Katz ve Mair'e göre, Batı demokrasilerinde özellikle son 25 yılda gelişen bu parti modelinde, devletin bir ünitesi (ajanı) haline gelmiş 'kartel partiler', devletin artan finansman olanaklarından da yararlanarak, özellikle farklı siyasi ideolojik formasyona sahip rakiplerine karşı siyasal iktidarı sürekli ellerinde tutma eğilimi göstermektedir. Bu modelde medya merkezli kampanyalar kartel partilerin iktidarı ellerinde sürekli tutmaktaki temel araçtır (Katz, Richard S. and Mair, Peter, 1995, *Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party*, Party Politics 1, no. 1: 5-28). Medya, demokrasi ilişkileri ve kamusal alanın bozulan yapısı için, bkz. Habermas, Jürgen, *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*, İletişim yayınları: İstanbul, 1997.

Dahası, eğer tartışma alanı olarak, elinizdeki yazıda olduğu üzere, AB'ye çeşitli ülkelerde var olan muhalefeti değil, AB'ye milliyetçi/ulusalcı, dinci, ırkçı, kültürel vb. 'sağ' muhalefeti de dışarda bırakarak yalnızca AB karşıtı sol'un konumlanması, görevleri ve olanakları seçilmişse, söz konusu tartışmanın, akademik ve ideolojik alanlar arasına sıkışmış, hanideyse beyhude bir çaba olarak algılanma riski daha da fazla olacaktır. Ancak, bu durum önüne geçilemez bir nesnelliği tanımlamaktan çok siyasi ve ideolojik bir mücadele alanını işaret etmektedir. Zaten tam da bu nedenle, AB'nin esas olarak bir uygarlık projesi değil ama geçmişte olduğu kadar günümüzde de Avrupa'da ve dünyada çekilen pek çok acının yaratıcısı ve sorumlusu olan Avrupa kapitalizminin önünün daha da açılması projesi olduğunun üye ve aday ülkelerdeki geniş kitleler tarafından kavranması, bu ülkelerdeki solun ihmal edemeyeceği siyasi ve ideolojik görevleri arasındadır.²

Avrupa Birliği'ne Muhalefet: Kuşkuculuk? Karşıtlık?

Kavramsal tartışmalar AB'ye ilişkin farklı politik ve ideolojik tutumları anlama ve açıklamada yaratabileceği olanaklar açısından ilgiye değer olmakla birlikte, bu alanda üretilebilecek hemen her türlü kavramın bir noktadan sonra öznel bir tutumu içereceği de açıktır; ancak AB'ye soldan *ideolojik* karşıtlığı, AB'ye eleştirel yaklaşımı tanımlamakta kullanılan *skeptisizm* (kuşkuculuk) kavramıyla karşılanmanın ne kadar isabetli olacağı, 'enternasyonalist' yaklaşıma ve geleneğe sahip Marxist solun ilke olarak 'birleşme' olgusuna değil, uluslararası sermayenin bir coğrafyaya ilişkin bölümünün (Avrupa) gereksinmelerine göre ortaya çıkan ve şekillenen yapısına, yani AB'ye karşı olduğu göz önüne alındığında, hayli tartışmalıdır.

Bir başka deyişle, esas olarak İngiltere'de kıta Avrupası'na karşı öteden beri var olan mesafeli tutumu tanımlamak için kullanılan;³ ancak AB'nin genişleme ve bütünleşme sürecinde katedilen mesafelerle artık yalnızca İngiltere'deki AB'ye yönelik 'çekinceli' tutumu değil, kıta Avrupası'nda da AB projesinin tümüne, kimi kurumlarına veya AB'nin belirli alanlarındaki politikalarına muhalefeti tanımlamakta

² Bu yazının yazıldığı günlerde İngilizlerin ünlü *The Guardian* gazetesi, en az yarısını çocuk ve kadınların oluşturduğu 100.000 sivil Iraklı'nın, Irak'ı, bu ülkeye demokrasi ve insan hakları getirme gerekçeleriyle işgal eden Batılı müttefiklerin yaptıkları hava akını sonucu öldürüldüklerini yazıyordu (*The Guardian*, October 29, 2004). Yüz bini aşkın insanın neredeyse bir hamlede öldürülmesini bir günlük gazete haberi olarak veren İngiliz medyası, Irak'ta kaçırılıp rehin tutulan ve bir süre sonra da öldürülen bir İngiliz mühendisi haftalar boyunca gündemin ilk sırasına yerleştirmiş ve bu olayı söz konusu İngiliz vatandaşını kaçıranların barbarlıklarının kanıtı olarak kullanmıştı.

³ Harmsen, Robert ve Spiering, Menno, 2004, *Introduction: Euroscepticism and the Evolution of European Political Debate*, "European Studies" 20, sayfa 13. Euro-skeptik kavramına ilk olarak 1986 yılında yer veren *Oxford English Dictionary*, söz konusu kavramı şöyle tanımlamaktadır: "AB'nin giderek artan yetkilerine ilişkin destekleyici bir tutum sergilemeyen kişi".

da kullanılmaya başlanan *Euroskeptisizm* (AB kuşkuculuğu) kavramının, AB'ye sol ideolojik karşıtlığı içermekte yetersiz kaldığı ileri sürülebilir.

Euroskeptisizm kavramının AB'ye kıta Avrupası'nda da 'ilkesel' karşıtlığı içerecek genişlikte kullanılması, kimi akademik çalışmalarda söz konusu kavramın 'katı' (*hard*) ve yumuşak (*soft*) olarak ayrışması sonucunu doğurdu. Buna göre, 'katı' *euroskeptisizm* AB'ye ve AB genişleme ve bütünleşme sürecine ilkesel bir karşıtlığı tanımlarken, 'yumuşak' *euroskeptisizm* AB'nin şu ya da bu alanda izlediği kimi politikalara özellikle de 'ulusal çıkarlar' temelinde muhalefet etmeyi tanımlamaktadır.⁴ Ancak bu alt kavramlaştırma da, AB'ye 'ilkesel' karşıtlıkla, AB'ye solun ideolojik karşıtlığı arasındaki farkı açıklamada yetersiz kalmaktadır. Söz konusu (ideolojik) fark, nasıl bir dünya toplumu, ya da toplumlar arası birlik kurgulandığına ilişkin farktır ve bu nedenle ayrıca tanımlanmayı gerektiren bir kategoriye işaret etmektedir.

Son olarak, 'katı' *euroskeptisizmi* doğuran ve esas olarak sağ ideolojik spektrumda yer alan ulusal/etnik temelli AB'ye ilkesel itirazın, kapitalist sınıfların siyasi/toplumsal iktidarına son vermiş ülkelerin birlikteliğini içeren enternasyonalist yaşam kurgusuna sahip (Marxist) solun AB'ye ideolojik karşıtlığıyla aynı kategoride (*euroskeptisizm*) kavramlaştırılmasının, AB taraftarlığının, karşıtlığının ve karşı/kuşkucu olma nedenlerinin ideolojik ve sınıfsal içeriğinin üstünün örtülmesini de kolaylaştırması nedeniyle, kavramlaştırma tartışmalarının AB'nin ve AB karşıtlığının algılanmasında kimi önemli pratik etkileri olduğu ileri sürülebilir. Bu durumun en yaygın örneği, AB karşıtlığının "ideolojik fanatikliğin ürünü", ya da "İçinde bulunduğumuz çağın gerektirdiklerini anlamamak, geçmişe saptanıp kalmakla ilgili" olduğu iddialarıdır.

Avrupa Parlamentosu Seçimleri ve Avrupa Birliği Cephesinde Gelişmeler

İçinde bulunduğumuz yılın Mayıs ve Haziran ayları, AB'nin gelecekte izleyeceği yolu belirleyecek önemde gelişmelerle doluydu. 1 Mayıs 2004'te 10 yeni ülkenin katılımıyla hacmini ve etkinliğini arttıran Avrupa Birliği, Haziran ayında *Avrupa Parlamentosu* (AP) seçimlerini ve AB Anayasası üzerine nihayetinde uzlaşmayla

⁴ Bu ayrımı istikrarlı biçimde çalışmalarında kullanan Taggart ve Szczerbiak, aynı zamanda akademik çevrelerde AB karşıtı en geniş iletişim ağının da ev sahipliğini yapmaktalar: EPERN (European Parties Elections and Referendums Network); www.sussex.ac.uk/sei/1-4-2-10.html. Kavramların ayrıntılı biçimde işlendiği bir örnek için bkz. Taggart, Paul ve Szczerbiak, Aleks, The Party Politics of Euroscepticism in EU member and Candidate States, Sussex European Institute Working Paper, no:51, 2002. www.sussex.ac.uk/sei/documents/wp51.pdf. *Euroskeptisizm*'e ilişkin kimi farklı alt kavram ve kategoriler için bkz. Kopeckı, Petr ve Cas Mudde, The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe, "European Union Politics, 23 (2002) no:4, sayfa 27-51

sonuçlanan pazarlıkları yaşadı. Söz konusu gelişmelerin AB karşıtı sol için öne çıkan başlıca özelliklerini şöyle tesbit etmek olası:

I. 10-13 Haziran AP seçimlerinde şimdiye dek kaydedilen en düşük seçime katılma oranının (% 45) gerçekleşmesi, pek çok gözlemci için bu seçimlerin asıl sonucunu oluşturdu. AB'nin doğrudan seçimle oluşturulan tek organı olma özelliğine sahip AP'nin 1979'da yapılan ilk seçimlerine katılım oranı % 63'e ulaşırken, bu oran her yeni seçimde istikrarlı biçimde azalmayı sürdürdü. AB'nin en yeni üyeleri eski sosyalist ülkelerde yaşayanlar ise, ilk kez katıldıkları AP seçimlerine eski üyelerle kıyaslandığında çok daha az ilgi gösterdiler (Örneğin, Polonya'da: % 20.87; Çek Cumhuriyeti'nde: % 28; Slovakya'da: % 17 ve Macaristan'da: % 38.5). Ancak, bu tabloyu *yalnızca* AB karşıtlığı ve AB'nin kısa zamanda yarattığı hayal kırıklığı ile açıklamak ve doğrudan AB karşıtı sol mücadelenin potansiyel kazanç hanesine yazılması gerçekçi değildir. mümkün değildir.⁵

Katılım oranlarındaki rekor düzeydeki düşüklüğün nedenleri şöyle sıralanabilir: (i) Halkın AB kurumlarına ve AB projesine genel güvensizliği ve ilgisizliği, (ii) AP'nin görece etkisiz ve yetkisiz bir kurum oluşu, (iii) Özellikle eski sosyalist ülkelerde AB üyeliğine adaylık sürecinde kapitalist ekonominin inşası, kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi vb sonucunda sosyal ve ekonomik alanlarda yaşanan kayıpların, bu ülkelerin AB üyeliği sonrasında giderilememesi, üstelik söz konusu hakların kimi alanlarda gerilemeye devam etmesi nedeniyle bu ülkede yaşayanların önemlice bir bölümünde ortaya çıkan hayal kırıklığı, (iv) İç politikada yaşanan rüşvet ve benzeri olumsuzluklar (Polonya örneği anımsanacaktır) nedeniyle halkın kendi politikacılarına duyduğu güvensizlik, ve belki de en önemlisi, (v) Genel olarak AB üyesi ülkelerde, özel olarak da eski sosyalist ülkelerde varlığını artarak sürdüren genel siyasetsizleşme eğilimi.⁶

II. Dahası, AB'nin kimi eski üyelerinde AB karşıtı aşırı ve milliyetçi sağın oylarındaki dramatik olarak nitelendirilebilecek düzeydeki yükselmeler, genel olarak 'AB karşıtlığının' solun kazanç hanesine doğrudan yazılacak bir eğilim olmadığını da ortaya koymaktadır. Anımsanacaktır: AB karşıtı sağcı *Birleşik Krallık*

⁵ AP seçimlerinde en düşük katılma oranına sahip (% 17) Slovakya, daha yakın bir zamanda AB üyeliği için yapılan halk oylamasında AB üyeliğine % 92 ile "Evet!" demişti. Benzer bir durum Polonya için de geçerli: AP seçimlerine % 20 gibi çok düşük bir katılım düzeyi tutturana Polonya, yakın zamanda AB üyeliğine ilişkin yapılan halk oylamasında % 60'lık bir katılma oranı tutturmuş ve katılımcıların da % 77'si AB'ye "Evet!" demiştir.

⁶ Bu son noktanın nedenleri, AB'nin karşı karşıya bulunduğu demokratikleşme ve meşruiyet sorunsalı bağlamında AB'nin geleceği üzerine etkileri ve bu durumun AB'ye sol muhalefet için yaratacağı sorun ve olanaklar, ayrı bir inceleme konusu olacak önemdedir.

Bağımsızlık Partisi, son AP seçimlerinde oylarını dört kat arttırarak İngiliz seçmenlerinin 3. tercihi olmuştur. Aynı şekilde, İsveç'teki, başını eski Merkez Bankası başkanının çektiği ve yeni kurulan sağ eğilimli AB karşıtı *Haziran Listesi* isimli parti, katıldığı ilk AP seçimlerinde İsveç'in üçüncü partisi olma konumuna yükselmeyi başarmıştır. Yapılan kamuoyu yoklamaları, bu ülkelerde AB karşıtı partilere oy veren önemli sayıdaki seçmenin, ülkelerinde AB üyeliğine ilişkin yeni bir halk oylaması yapılmış olması durumunda 'AB'ye Evet' oyu verebileceğini göstermektedir. Bir başka deyişle, 'AB karşıtı' partilerin elde ettiği oyların tümünün gerçekte bir 'AB karşıtlığı' anlamına gelmeyebileceği hesap edilmelidir. AB karşıtı partilere giden oyların azımsanamayacak bir bölümü, ülkedeki ekonomik ve siyasal yönetime ilişkin genel bir hoşnutsuzluğun ifade edilmesine yöneliktir. Bu anlamda, 'hayır' oyu verenlerin ihmal edilemeyecek büyüklükteki bir kısmını 'fırsattan' yararlanarak sistemin yerleşik partilerine 'ders vermek' isteyenlerin oluşturduğu söylenebilir. Yapılan araştırmalar, söz konusu 'protesto' oylarının ilk genel (ciddi!) seçimlerde yine sistemin yerleşik partilerine yönelmelerinin en yakın olasılık olduğunu ortaya koymaktadır. Bir başka deyişle, AP seçimlerinde kullanılan 'protesto oyları' pek çok örnekte AB'ye ilişkin bir tercihi ifade etmekten çok, seçmenlerin ülkelerindeki *kartel partilere* yönelik hoşnutsuzluklarını göstermeye, kimi örneklerde de bu partilerin AB yanlısı politikalarını protesto etmeye yöneliktir. İlk durum, hemen tüm üye ülkelerde iktidar partilerinin AP seçimlerinden ciddi kayıplarla çıkarken, İngiltere ve İsveç örneklerinde somutlandığı üzere, AB'ye ilişkin 'kuşkucu' politikalar izleyen ana muhalefet partilerinin de seçimin kaybedenleri arasında olmalarını açıklamaktadır. Buradan çıkartılacak bir diğer sonuç da, AB'nin 'henüz' gerçek anlamda üye ülkelerin iç politikalarında temel gündem maddeleri arasına giremediğidir. Buna karşın, yine de üye ülkelerdeki *kartel partilerin* AB'ye yönelik daha eleştirel bir söylem içine girmeleri beklenmelidir.

III. Radikal, alternatif ve Marksist solun son AP seçimlerinde esas olarak eski konumlarını korudukları gözlemlenmektedir. Bu durumun en önemli istisnasını, Çek Cumhuriyeti'ndeki *Bohemya-Moravya Komünist Partisi* oluşturmaktadır. AB karşıtı olan bu parti oylarını yaklaşık %21'e çıkartarak ülkenin ikinci büyük partisi konumuna yükselmiştir. Yine AB karşıtı *Yunanistan Komünist Partisi* ve İsveç'teki *Sol Parti* (eski Komünist Partisi) bu seçimlerde önemsenmesi gereken ilerlemeler göstermişlerdir.

AB Anayasası ve AB'ye Üye Ülkelerde AB Karşıtı Solun Sorunları ve Olanakları

18 Haziran'da, AP seçimlerinin hemen ertesinde, AB anayasası taslağı üzerindeki görüşmelerin bir noktaya kadar sürpriz sayılacak bir şekilde uzlaşmayla

sonuçlanmasını, kısmen de olsa, AP seçimlerinde AB merkez ülkelerini ürküten bir tablonun ortaya çıkmasına bağlamak mümkün. Olası yeni bir uzlaşmazlığın AB'nin geleceğini ciddi anlamda riske sokabileceği endişesinin de üzerinde uzlaşmaya varılmasında itici bir neden olduğunun anlaşıldığı AB'nin bu ilk anayasa taslağının, yarı federatif bir yapı öngördüğü söylenebilir. 'Oy çokluğu' yoluyla alınabilecek kararların kapsamının genişlediği anayasayı, esas olarak Fransa, Almanya ve İngiltere'yi tatmin etmeye yönelik bir 'ateşkes' olarak görmek de olası. Söz konusu ateşkes, özellikle AB üyesi çevre ülkelerin ulusal egemenliklerini pek çok alanda önemli oranda sınırlarken, AB'yi bugüne oranla çok daha merkezi bir yapı olarak tanımlamaktadır. Buna göre, 'şimdilik' askeri ve politik nitelikteki kimi dış ilişkiler, savunma ve vergi alanlarında 'oybirliği' aranırken, bir başka deyişle bu alanlarda tüm üye ülkelere dolaylı 'veto' hakkı tanınırken, başta ticaret, tarım, balıkçılık, enerji, ulaşım, sanayii, çevre, halk sağlığı ve hukuk olmak üzere pek çok alanda AB merkezinin yetkileri çevre ülkeler aleyhine arttırılmaktadır.⁷

AB Anayasası'na yöneltelen eleştirilerden birisi, halkın denetiminden kaçırılan AB merkeziinin ve AB'nin demokratik işleyiş ve açıklıktan uzak karar alma mekanizmalarının, üye ülkelerdeki kimi elde edilmesi yüzyılı aşkın mücadeleler sonucunda mümkün olmuş ulusal demokratik kurum ve kazanımları tehdit etmesidir. Kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi, sosyal harcamaların, ücret, emeklilik ve diğer sosyal hak ve kazanımlarının daha da geriletilmesine karşı mücadelenin tek tek ülkelerde görece daha olanaklı olması nedeniyle, AB anayasasının, tek tek ülkelerdeki politik karar alma mekanizma ve süreçlerinin demokratik denetimden ve açıklıktan uzak 'Brüksel'e kaçırılmasının' yasal altyapısını oluşturduğu yaygın bir kanıdır.

Bu nedenle, Avrupa Anayasasına ilişkin halk oylaması, AB karşıtı Avrupa soluna tarihi bir fırsat sunmaktadır. Anayasanın, en azından İngiltere'de, İrlanda'da, Danimarka'da (ve halk oylaması yapılması halinde İsveç ve Finlandiya'da) reddedilmesi olasılığı, genel olarak Avrupa'da hükümetlerin uykularını kaçırmaktadır.⁸ Bu ülkelerden bir ya da bir kaçında çıkabilecek 'Hayır!' kararı, her ne kadar AB'nin dağılması sonucunu yaratmayacak olsa da, AB'yi siyasi ve hukuki açıdan bir bilinmezliğe sürükleyebilecek, aynı zamanda AB karşıtı solun,

⁷ AB Anayasası, daha yakın birlik isteyenlere bunun yolunu açması anlamında da bir yenilik içermektedir. Anayasa, bu anlamda, sözü çokça edilen ve Türkiye'nin de adaylığını ve üyelik koşullarını yakından ilgilendiren (kolaylaştıran) "çok vitesli bir AB"nin yasal belgesi olarak da okunabilir.

⁸ 2004 Ekim ayı itibariyle, Almanya, Fransa, İngiltere, İspanya, Hollanda, Portekiz, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, İrlanda ve Lüksemburg AB anayasası için referandum yapacağını açıkladı. Aralarında İsveç ve Finlandiya'nın da bulunduğu bazı ülkeler ise bu konudaki belirsiz tutumlarını korumaktalar.

daha iddialı projelerle ortaya çıkması için gereksindiği kendine daha çok güvenmesinin zeminini sağlamlaştıracaktır.

AB Anayasası oylamaları öncesinde Avrupa solu, özellikle 1980’li ve 90’lı yıllarda sosyal demokrat partilerin boşalttığı alanları doldurmayı amaçlamak ve bir kez daha kapitalizm/neo-liberalizm eleştirisinden “Kapitalizmi biz daha iyi yönetiriz” noktasına savrulmakla, başka bir toplumsal sistemin mümkün ve gerçekleştirilebilir bir proje olduğunu işçi sınıfına ve yoksullara anlatmak ve onları örgütleme arasında bir seçim yapmak zorundadır. İçinde bulunduğumuz dönem, kapitalizmin İkinci Dünya savaşı sonrasındaki en derin krizini yaşadığı, sol partilerin pek çok AB üyesi ülkede önemli destek bulduğu, artık kimsenin, 1990’ların başında ileri sürülen, ‘kapitalizmin sonsuza dek sürecek zaferinden’ kolayca söz edemez olduğu bir dönem.⁹ Bu dönemi, neo-liberalizmin aşırı yönlerinin nasıl törpüleneceği, ya da pazar ekonomisinin yasal düzenlemelerle nasıl ‘sosyalleştirilebileceği’, daha adil bir vergi sisteminin nasıl kurulabileceği, kapitalizm koşullarında sosyal adaletin ve insan haklarının nasıl gerçekleştirilebileceği, çevrenin nasıl korunabileceği, vb konularında ‘politika üretmek’ heba etmek yerine, emekçi sınıflar gerçekleştirilebilir bir proje olarak sosyalizme örgütlenmelidir.

Yaşam standartlarındaki sürekli düşüş, artan yoksulluk, %10’ları bulan kronik işsizlik, işini kaybetme korkusu, emeklilik koşullarının sürekli kötüleşmesi, eğitimde kalitenin azalması, araç trafiğinin pek çok kentte gerçek bir kabusla dönüşmesi, sürekli savaş hali, ‘terör korkusu’, sokaklardaki güvensizlik, politikacılara olan güvensizlik, ırkçılık, ırklar ve farklı ulusal/kültürel gruplar arasındaki gerilim, Avrupa’daki günlük yaşamın baskın renkleridir. Ne yazık ki Avrupa sağ bu sorunları sömürmekte, sorunların kaynağı olarak sistemi değil göçmenleri ve ‘göçmenlere kucak açtığı’ ileri sürülen politikacıları işaret etmektedir. AB de “Biz” ve “Onlar” ikelliğinde politikalar üreten aşırı sağın bu bağlamda eleştirdiği kurumlar arasındadır.

Avrupa solunun kendisini esas olarak başını ABD’nin çektiği Irak’ın işgaline ve anti-terörizm bahanesiyle getirilen demokratik hakların kısıtlanmasına, ya da AB’nin artık anayasa hükmü haline getirilen neo-liberal politikalarına ve AB kurumlarının anti-demokratik işleyişine karşı çıkmakla sınırlandırması ve içinde bulunduğumuz yıl içinde oluşturulan *Avrupa Sol Partisi*’nin (ASP) yaptığı üzere AB üyesi ülkelerdeki sosyal sınıfların varlığını görmezden gelerek, soyut bir “hegomonik finans gruplar”

⁹ 1990’lı yıllar sonrasında özel olarak eski sosyalist ülkelerde, ancak genel olarak Avrupa’da yükselişe geçen Marxist solun ülkeler bazında gösterdikleri gelişme dinamikleri için, bkz. Hudson, Kate, 2000, *European Communism Since 1989: Towards a New European Left?*, Palgrave McMillan.

söylemiyle yetinmesi, azımsanamayacak orandaki yoksul ve işsizlerin Avrupa sağının sömürüsüne açık hale gelmesinde rol oynamaktadır. Oysa AB, ulusal ölçeklerdeki sınıf mücadelelerinden ve kapitalizmden soyut, Brüksel'deki bir grup uluslararası karanlık bürokratin *ulusal* egemenliğe karşı komplosuna indirgenemez. Ülkelerdeki işsizliğin, sendikal haklara saldırının, eğitim kalitesindeki kötüleşmenin ya da emeklilik hakkının tehlikeye girmesinin öncelikli sorumlusu Brüksel'de oturan bürokratlar değil, ulusal temeldeki burjuvazi ve onların yine ülke içindeki siyasi temsilcileridir. AB, *esas olarak* emekçi sınıflara saldırının Avrupa kapitalizminin gereksinmelerine göre koordine edildiği merkez konumdadır. Bu merkeze karşı mücadelenin tek tek ülkelerdeki anti-kapitalist mücadeleye, aynı anlama gelmek üzere, sosyalist toplum hedefine bağlanmaması, tek tek ülkelerdeki kapitalizmin yıkıcı sonuçlarının sorumluluğunun soyut bir Brüksel'e yüklenmesine yarayacaktır.

Sonuç olarak, Avrupa solu kendini hem doğrudan ya da dolaylı AB'cilikten hem de milliyetçi temeldeki AB eleştirilerinden arındırmalı ve sosyalist toplumun inşasını AB karşıtlığının temel nedeni yapmalıdır. AB Anayasasına ilişkin halk oylaması, bu doğrultuda yakın gelecekteki en önemli somut fırsatı sola sunmaktadır.

Türkiye: “Bizi Almazlar!”dan, Tam Üyelik Tarihi Tartışmalarına...

Türkiye'nin tam üyelik için gelecek yıl itibariyle görüşmelere başlayıp başlamayacağı, bilindiği üzere Aralık 2004'te karara bağlanacaktır. Ancak Ekim 2004'te AB Komisyonu'nun Türkiye ile tam üyelik görüşmelerine başlanmasına ilişkin verdiği tavsiye kararının bu konuyu önemli ölçüde açıklığa kavuşturduğu söylenebilir.¹⁰ Söz konusu gelişme, yakın zamanlara kadar pek çok kişi ve kuruluş için ancak 'hayal edilen' bir aşamayı ifade etmektedir.

Türkiye'nin asla AB üyesi olamayacağına ilişkin toplumun çeşitli kesimlerinde yaygın olan 'karamsarlığın' nedenlerini dört başlıkta incelemek olası:

I. Toplumun özellikle sola açık bölümünde AB, özgürlük, refah, demokrasi ve insan hakları ile özdeşleşmiştir. Avrupa'daki burjuva demokrasisinin özellikle sola açık insanların ve Kürt halkının önemlice bir bölümünün gözünde, en azından görece olarak (kötünün iyisi!) cazip hale gelmesinde, Türkiye'deki 12 Eylül 1980 darbesi sonrası daha da ağırlaşan baskıcı ve otoriter politik yapı etkili olmuştur.¹¹ Bu anlamda,

¹⁰ AB'ye diğer aday ülkelerin üyelikleriyle ilgili takvim şöyle: Bulgaristan ve Romanya'nın 2007 yılında, Hırvatistan'ın ise 2009'da AB üyesi olması beklenmektedir. Makedonya ise 2004 yılında AB'ye tam üyelik için başvurmuştur.

¹¹ Osmanlı aydınlarının Tanzimat süreci ve sonrası Avrupa uygarlığı algılamasıyla, Edward Said'in Oryantalizm yapıtında zengin örneklerle ayrıntılandığı 'Avrupa' emperyalizminin ideolojik/kültürel yapısı birlikte değerlendirilmesi, "yüksek Avrupa uygarlığı" algılamasının toplumun daha geniş bir bölümünü etkileyen türünün açıklaması için yararlı görülebilir.

AB'nin bir tür uygarlık projesi gibi algılanmasını, 'yenilgi psikolojisi' ve solun kendi gücüne/toplum projesine duyduğu güven kaybı olarak görmek da olası.¹²

II. "Bizi asla almazlar!"ın, toplumun özellikle geleneksel olarak tanımlanan ve sağ ideolojinin değişik bölümlerine (dinci/milliyetçi, vs.) açık kesimlerindeki açıklaması, Avrupa'ya duyulan tarihsel ve kültürel güvensizlikte yatmaktadır.¹³

III. Türkiye'nin öneminin kavranamaması da "Bizi almazlar!" 'umutsuzluğunda' önemli bir etkidir. AB'nin uluslararası politikada ve ekonomide ağırlığını arttırmaya çalıştığı bir süreçte, Türkiye gerek sahip olduğu jeo-stratejik konumu ve askeri gücü gerekse ekonomik potansiyeli ile AB için ihmal edilemeyecek özelliklere ve öneme sahiptir. Türkiye'nin göreceli kalabalık ve genç nüfusu AB'nin önünde yalnızca potansiyel sorun değil potansiyel çözüm olarak da durmaktadır.

IV. Birinci ve üçüncü maddelerdeki açıklamalarla bağlantılı olarak ele alınabilecek son neden ise, "Bizi almazlar!"cılarının, AB'nin yayılmacı ve emperyalist karakterini anlayamamalarıdır. Büyüme ve yayılma, sermayenin ve emperyalizmin en belirgin özellikleri arasındadır. Türkiye, Akdeniz, Ortadoğu, Güney Kafkasya ve Orta Asya'nın doğal zenginlik kaynakları üzerinde hem coğrafi konumu hem de bu bölge halklarıyla kültürel, etnik, tarihi ve dini bağları nedeniyle AB (ve ABD) için kilit öneme sahip ülkelerin başında gelmektedir. Türkiye'yi ekonomik, askeri ve siyasi olarak içermeyen bir AB'nin ne 'Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası' olarak adlandırdıkları AB'nin askeri kapasitesini tam anlamıyla gerçekleştirme ne de yukarıda bahsedilen coğrafyanın siyasi ve ekonomik kuşatması anlamına gelen AB'nin 'Güney Boyutu' olarak adlandırdıkları politikayı tamamlama şansı olurdu.¹⁴

Türkiye'de AB Karşıtı Solun Sorunları ve Olanakları

İnsanların işkence tehditi altında yaşamayı istememeleri, ulusal/kültürel kimliklerini yaşamak, iş bulmak, çocuklarına iyi bir eğitim sağlamak, yaşlılıklarını cefa çekmeden geçirmek istemeleri, ya da insan onurunu zedeleyen vize kuyruklarından kurtulmak istemeleri çok haklı ve anlaşılır taleplerdir. AB'ye bu

¹² Sosyalist sistemin çöküşünün söz konusu karamsarlığın ve yenilgi psikolojisinin derinleşmesinde önemli ölçüde etkili olduğu da gözden kaçırılmamalıdır.

¹³ Ancak Avrupa'nın 'niyetlerine' yönelik bu 'kuşkuculuk' AB'nin bu kesimlerce de refah ve özgürlüklerle özdeşleştirilmiş olduğu olgusunu dışlamamaktadır.

¹⁴ AB üyesi ülkelerde devlet başkanlığı, başbakanlık veya bakanlık gibi önemli pozisyonları işgal etmiş kişilerden oluşan 'bağımsız' bir kurulun, Türkiye'nin neden AB üyesi olması gerektiğine ilişkin Eylül 2004'te yayımladığı rapor, bu konudaki kimi ayrıntılar için bir kaynak olarak kullanılabilir: http://www2.britishcouncil.org/brussels-independent_commission_on_turkey_report-turkish.pdf

veya benzeri nedenlerle sıcak bakan tek tek bireyleri bir noktaya kadar anlamak da olasıdır; ancak kabul edilemez olan, tek tek bireyler için anlaşılabilir olanın sol bir *politika* olarak sol parti veya örgütler tarafından benimsenmesidir. AB'nin Kürt halkına haklarını vereceği, solcuları işkenceden kurtaracağı, işçi haklarını savunacağı veya işsizlere iş bulacağı vb. gerekçelerle Türkiye'nin AB'ye üyeliğinin sol partiler tarafından desteklenmesinin, solun kapitalizme alternatif bir toplumsal projeye sahip olduğu ve bunu gerçekleştirebileceği iddiasıyla çelişeceği açıktır.¹⁵

Buna karşın, AB kurum ve karar alma süreçlerinin açıklık, demokratik oluşum ve denetimden uzaklığı, AB'yi oluşturan temel gövdenin izlediği emperyalist politikalar, Irak'ın işgali, 100.000 sivilin bu sırada öldürülmesi, Saddam Hüseyin'in yargılanmasındaki hukuk rezaleti vb. örneklere karşın, demokrasi ve insan hakları başlığının, AB karşıtı mücadelelerinde Türkiye solunu bekleyen görece güçlüklerden birini oluşturduğu açıktır. Bu olguda, Avrupa'nın emperyalist ve yayılcı politikalarının sıklıkla demokrasi ve insan hakları kavramlarının ardına gizlenmiş olmasının payı olduğu kadar, Türkiye özelinde 'Kürt sorununun' çözümünün esas olarak AB'ye ihale edilmiş olmasının ve Türkiye burjuvazisinin ve politik sisteminin baskıcı yapısının da payları da vardır. Ancak, tam üyelik görüşmelerinin ilerlediği süreçte, demokratik hak ve özgürlüklerde var olan engellerin pratikte devam etmesiyle, AB'nin Türkiye'ye Kürt halkı ve/veya işçilerin sendikal haklar için gelmediğinin anlatılması daha kolay olacaktır. Bu süreçte, AB'nin "Türkiye'yi adam edeceğine" ilişkin yaratılan yanıltıcı ve romantik beklentilerin yerini aşamalı olarak hayal kırıklığına ve öfkeye terk edeceği hesaplanmalıdır.

AB'nin Türkiye'ye refah getireceğine ilişkin yanılsamaların emekçi kitlelere anlatmak, bir kaç yıl öncesine göre daha olnaklı görünmektedir. Üzerinde hemfikir olunan konuların başında, AB'nin "sopa-havuç" politikasını uygulamayı bir süredir

¹⁵ Türkiye'nin AB üyeliğini, üyeliğin Türkiye'deki emekçilerin AB üyesi ülkelerdeki emekçilerle "emeğin Avrupası" hedefini gerçekleştirmek için yaratacağı ortak mücadele olanakları açısından desteklenmesi gerektiği iddiasını ileri sürenler, bu iddialarında ciddiye alınabilmeleri için, bu iddiayı ortaya atanların öncelikle "emeğin Türkiye'si" için aldıkları yolun uzunluğuna ve bu alanda alınan mesafenin Avrupalı emekçilere nasıl bir katkı oluşturabileceğine, sonra AB üyesi olmamanın Türkiye emekçileriyle AB üyesi emekçilerin birlikte mücadelesinin önünde nasıl bir engel oluşturduğuna ve son olarak da AB üyesi ülkelerdeki emekçi kitlelerin AB üyesi olmaktan kaynaklanan hangi avantajları kullanarak "emeğin Avrupası"ni yaratma konusunda ne tür ilerlemeler kaydettiklerine ilişkin ikna edici açıklamalar getirmek zorundadırlar. Aksi halde, "emeğin Avrupası"ni yaratma amacıyla AB'nin desteklenmesi tezinin, kendi ülkemizde "emeğin Türkiye'si"ni gerçekleştirme gücüne (ve/veya niyetine) sahip olmadığımızın, bu nedenle de yeni bir toplum yaratma hedefinde Avrupalı emekçileri 'taşaron' olarak kullanmak gibi bir güçsüzlük manifestosu olduğunun kabulü gerekecektir.

ciddi biçimde değiştirdiği, ya da değiştirmek zorunda kaldığıdır. 10 yeni üyenin AB'ye 2000-2006 yılları arasını kapsayan toplam maliyetinin 67 milyar Euro'yu aşmayacağı bilinmektedir. İki Almanya'nın birleşmesi için 1990-1999 tarihleri arasında yalnızca Almanya'nın harcadığı miktarın 600 milyar Euro olduğu göz önüne alınırsa, "havuç-sopa" denkleminin AB'nin yeni üyeleri söz konusu olduğunda "sopa" lehine değiştiği noktası daha çok netlik kazanmaktadır.¹⁶

"Havuç/sopa politikasının" Türkiye'nin üyeliği koşullarında esas olarak "sopa" anlamına geleceği, artık yalnızca diplomatların ve AB destekçesi bazı gazetecilerin bildikleri bir sır olmaktan çıkmıştır. Bugün konuşulan, Türkiye'ye görüşmelere başlamak üzere Aralık ayında tarih verilebileceği, ancak bu görüşmelerin "başka türlü" geçeceği yolundadır. Bu "başkalığın" içerdiği başlıklar arasında, tarımsal ve bölgesel desteğin pratikte sıfırlanması, Türkiye'nin AB karar alma süreçlerinde nüfusuyla orantısız söz sahibi olması, serbest dolaşım ve çalışma olanaklarının uzun bir süre veya sürekli olarak Türk vatandaşlarına kapanması, vb. bulunmaktadır.

AB ile tam üyelik görüşmeleri sürecinde gündeme gelmesi kaçınılmaz olan *ulusal* çıkar ve *ulusal* egemenlik başlıkları, AB karşıtı solun önündeki 'hassas' konular arasındadır. Türkiye solu AB ile mücadelesini kapitalizme karşı mücadelesinin bir parçası olarak görmeli ve AB ile mücadelesinde geliştirmesi gereken 'ittifak' arayışlarında kapısını yalnızca "emeğin Türkiye'si" hedefinde ortaklaşabileceği kurum ve partilere açmalıdır.

Sonuç Olarak

AB'ye razı olmak, insanlığın kapitalizmden daha iyi bir sistem yaratamayacağını da kabul edilmesi anlamına gelecektir. Kapitalistlerin bizi buna inandırmak gibi bir amaçlarının olması anlaşılır bir durumdur. Bunun karşısında, sosyalistler yalnızca kapitalizmi ve onun yol açtığı yıkıcı sonuçları eleştirmek değil, işçi sınıfına ve emekçi kitlelere başka bir dünyanın yaratılabileceğini anlatmak ve bu bu iddia etrafında onları örgütlemek zorundadır. Kapitalizme yöneltilecek en kapsamlı ve haklı eleştirilerin bile, kapitalizmin yıkılmasının ve yerine sosyalist sistemin kurulmasının hedeflememesi halinde, kapitalizmi güçlendirmeye yarayacağı unutulmamalıdır. Oysa kapitalizme razı olmak zorunda değiliz.

¹⁶ <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world.europa/2266385.stm>.

Kaynakça:

Kitap:

- Habermas, Jürgen, 1997, **Kamusalığın Yapısal Dönüşümü**, İletişim yayınları: İstanbul
- Hudson, Kate, 2000, **European Communism Since 1989: Towards a New European Left?**, Palgrave McMillan

Dergi:

- Harmsen, Robert ve Spiering, Menno, 2004, **Introduction: Euroscepticism and the Evolution of European Political Debate**, "European Studies", 20
- Katz, Richard S. and Mair, Peter, 1995, **Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party**, "Party Politics 1, no. 1: 5-28
- Kopeckı, Petr ve Cas Mudde, 2002, **The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe**, "European Union Politics", 23 no. 4

Gazete:

- **The Guardian**, October 29, 2004

İnternet adresi:

- www.sussex.ac.uk/sei/1-4-2-10.html.
- www.sussex.ac.uk/sei/documents/wp51.pdf.
- http://www2.britishcouncil.org/brussels-independent_commission_on_turkey_report-turkish.pdf
- <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world.europa/2266385.stm>